

Óli Jacobsen

Evald Johannesen: ÍSUR VAR LOYSNIN FYRI ÍDNAÐARFISKIN

Evald var við til eina kollvelting innan ídnaðarfiskveiðu, nevniliga tá ið farið varð frá kemisk evni til ísing av fiskinum

4. partur

Evald var bæði framúr handverkari og hugsjónarmaður. Tað sást bæði, tá ið hann arbeiddi á smiðjuni Meka, og tá ið hann var ein av teimum, sum tók stig til at fáa trolararnar Vitan og Ólav Halga til bygðina. Hann átti eisini sín leiklut í søguni hjá Havsbrún, sum í dag er partur av størstu vinnufyrirøku í landinum.

Tað kann skoytast upp í, at Evald var ikki beinleiðis í kommunupolitikki, men hann var í mong ár val eftir val stillari á kommunuvalum.

Havsild og Havsbrún

Tað var fyrst í 1960-unum, at fuglfirðingar settu á stovn felagið Havsild, sum skuldi seta á stovn eina fiskamjølsværmiðju. Íblásturin til hesa ætlan var tann nýggja kraftblokkavinnan, sum merkti stórar nøgdir av sild, sum fóru til mjølframleiðslu. Tað vóru mest feløg og stovnar, sum settu pening í Havsild, eisini uttan fyri Fuglafjørð.

Eg var við í nevndini í Handverkara-felgnum, sum hevði um 50 limir. Vit settu kr. 15.000 í fyri at skaffa arbeiðspláss til bygðina. Hetta var seinni hækkað.

Men tá er tað, at teir á Dagsbrún, Hvannasundsbrøðurnir og Esmar Fuglø, eisini sóu møguleikan í hesi vinnu. Teir

høvdu selt trolaran Fiskanes og vildu seta tøka peningin í ætlaða virkið, sum harvið bleiv nógv størri enn ætlað. Hetta gjørdist Havsbrún.

Henda verkætlan eydnaðist so mikið væl, at aðrir finga áhuga fyri enn einum virki. Hetta var Føroya Fiskaídnaður við Birgiri Danielsen sum oddamanni. Eftir eitt sindur av togan endaði hetta við, at Føroya Fiskaídnaður keypti partin hjá Dagsbrún. Teir settu Andreas Lava Olsen til stjóra saman við Ditleif Eldevig.

Havsbrún hevur seinni aftur skift eigara og er í dag partur av størsta virkinum í landinum, Bakkafrost.

Ísur loysnin

Upprunaliga framleiðslan hjá Havsbrún var lýsi og mjøl. Trupulleikin var, at tað var ikki nógv hugsað um rávørna. Ofta var hon ikki í góðum standi, tá ið hon varð landað, serliga tá túrarnir gjørdist ov langir. Hetta gjørdi, at minni fekst burtur úr, og prísurin var har eftir.

Í mongum førum varð veiðan viðgjørð við formalin, sum í veruleikanum var eitur, sum kundi vera vandamikið, serliga fyri teir, ið landaðu.

Andreas Lava Olsen, sum tá var stjóri, gjørdi av geva prís eftir góðsku fyri at eggja til at gjørt varð meira fyri fara betri um veiðuna. Fyri at fáa bestu góðskuna skuldi fiskurin ísast, so hvørt hann var

veiddur. Men hetta kravdi eitt ísvirki, og Havsbrún bygdi eitt slíkt virki. Alt hetta bøtti beinanvegin um góðskuna og prísinn til skip og manning, og tað slapst undan formalininum.

Eg fór tá av Meka og á ísvirkið hjá Havsbrún, og har var eg í 20 ár til 1996, tá ið eg fór frá fyri aldur. Har treivst eg væl, talan var um eitt gott arbeiðspláss.

Eg var og vitjaði stjórnan Andreas Lava Olsen, tá ið hann var hildin uppát og var blivin sjúk. Hann doyði stutt eftir. Andreas tók til, hvussu nógv alt var broytt. Upprunaliga skuldi hvørt virki framleiða ís, men seinni fingið skipini sjálvi køliúngerð umborð, so tað bleiv óneyðugt við ísi. Hetta hevur lætt enn meira um arbeiðið umborð, har teir í dag nógv illa nerta við veiðuna frá tí, hon er veidd til hon er landað.

Skyldkonan í Týsklandi hjálpti ofrum fyri nasistunum

Aftaná kríggið var ein skyldkona hjá vermóður, Jacobina, úr Kollafirði, á vitjan í Føroyum. Hon var systir Lisu, konu William Heinesen. Hon var gift við einum týskara. Hon fór niður aftaná 1. heimskriggj at læra til massøsu og kom at arbeiða í Suðurjútlandi. Har komu fleiri týskarar við krigsskaða at fáa viðgerð, og hon bleiv forlovað við einum teirra. Tey giftust og búsettust í Týsklandi. Hon fortaldi um, at aftaná fyrra kriggj høvdu pengarnir einki virði, og tí kundi einki keypast fyri teir. Hetta var við til skapa gróðrabotn fyri nasismuna.

So kom seinna kriggj, og tey komu at búgva mitt í rokanum. Tey búðu í einum forstaði í Kiel.

Eina ferð fortaldi hon, at maðurin arbeiddi í eini konsentrationslegu, og nú tað liður móti endanum á krígunum, kemur hann heim við eini gentu úr Eystureuropa. Hann orkaði ikki at lata hana eftir. Hon var illa fyri og í kloddum. Jacobina gjørdi ikki vandari enn at seyma henni ein kjóla úr týska flagginum, men tá var tað eisini virðisleys. Hon mátti eisini fáa burturav tí lítlu skamtan, sum tey høvdu. Tað mátti ikki koma fram, at tey krógvaðu nakran. Hon var har í fleiri vikur, men eina ferð sigur gentan, at nú fór hon at leita sær vestureftir, har nógv flýggjaðu, og tey vistu ikki meir um hana. Hon fór avstað í hesum sermerkta kjólanum.

Jacobina og maðurin vóru als ikki nasistar, men har var ikki annað at gera enn at halda tað fyri seg sjálvan. Tey áttu tveir synir. Annar doyði í Frankríki. Hann fór fyrst til Noregs sum hermaður, men tá ið teir sameindu gjørdu innrás í Normandínum í 1944, varð hann fluttur hagar og sást ikki aftur. Hin sonurin var við einum krigsskipi og hevði fingið eitt granatsplintrum í annað lærið. Hann kom heim, men mamman vildi ikki massera tað út, sum hon hevði kunnað, tí so kundi hann aftur verða sendur í tænasta við teimum avleiðingum, sum hetta kundi hava.

Eftir krígsslok fær Jacobina í boði frá systrunum í Keypmannahavn at koma hagar. Maðurin segði: "Far tú bara, vit doyggja álíkavæl". So vánalig var stóðan tá í Týsklandi. Hon fór í tokið til Keypmannahavnar og var so hjá eini systur.

Stutt eftir kom hon til Føroya, og tá var tað, at hon vitjaði vermóður í Fuglafirði. Tá ið hon vitjaði eina systur í Vági, fekk hon heilabløðing og doyði. Hon er grivin í Vági.

Fekk eina góða konu

Eg giftist við Jartrud Larsen tann 22. november 1952. Vit bæði komu saman í 1944. Tá vóru vit 16 og 17 ára gomul. So vit tóku okkum góða tíð at fyrireika okkum, áðrenn vit giftust.

Pápi hennara var Olaf Jacob Larsen í Búrstovu á Eiði, vanliga nevndur Jakku í Búrstovu, føddur 24. aug. 1901, deyður í 1944. Mamman var Johanne Margrethe Larsen, fødd Johannesen, úr Gortru við Gjógv, vanliga nevnd Greta f. 10. aug. 1905 og d. 22.01.1985.

Foreldrini búsettust á Eiði, tá tey giftust í januar 1927. Seinni fluttu tey til Oyrarbakka, har tey høvdu fingið sær eina trøð og bygt sær hús. Eisini búðu tey eitt skifti í Heiðunum, meðan pápin stóð fyri arbeiðinum upp á lendingina í Rituvík.

Jartrud fór á ungum árum til Havnar at tæna. Hon var millum annað hjá Ellu og Andrew Sloan.

Á heysti í 1944 keypa foreldrini hús í Fuglafirði og flyta hagar. Tá skipið, pápin er við, ikki kemur aftur í aftur hetta sama heystið, samstundis sum mamman er komin til at eiga tað 9. barni, flytir Jartrud til Fuglafjarðar at hjálpa mammu og systkjum. Tá er hon knapt 17 ár. Meðan hon er í Fuglafirði, fer hon í skráddaralæru hjá Mogens Petersen skráddara, men aftan á eina tíð flytur hon til Havnar aftur at halda fram í læruni hjá Oddvaldi Ørvarodd, har hon var avlærd sum skráddari og tilskerari í 1949. Eftir lokna lærutíð arbeiddi hon sum skráddari hjá Niklasi Ludvík í Havn

Evald til arbeiðis á Havsbrún

